

Några erfarenheter från den nya organistexamen.

Sedan den nya stadgan ang. musikexamina stadfästes, har den lägre — måtte detta ord snarligen bli utbytt mot något annat — organistexamen avlagts under två perioder. Min erfarenhet, som ligger till grund för efterföljande redogörelse, grundar sig därför på fyra olika grupper av examinander. Mången finner helt visst förvånande, att något uttalande redan nu göres. Skälet därtill är, att det är när en organisation först tillämpas, som vederbörande utöware av den ha största intresset av att se, hur den fungerar och vilka erfarenheter den lämnar bl. a. om materialet och dess förutgående utbildning.

Låt mig så omedelbart få betona, att de reflexioner jag gör, äro mina egna — med stöd av anteckningar under förrättningarna — och att alltså ingen månghövdad sammansvärjning ligger bakom det hela. Och behöver särskilt framhållas, att de icke syfta till någons argesta? Uppsåtet är icke att mästra genomgående redligt arbete, blott att väcka diskussion, om detta måhända kan läggas efter linjer som leda till andra, mer önskvärda resultat än vad brytningstiden mellan gammalt och nytt haft att uppvisa.

Att vi ifråga om de kyrkomusikaliska examina kunna hoppas räkna med en ny period, visar redan själva stadgan för den lägre organistexamen. Den siktar alldeles uppenbart på att som minimum säkerställa måttliga fordringar på gudstjänstspelet. Därför ser man, hur den i sina fordringar framhåller gudstjänstens musik framför det rena konsertspelet: det är inte tekniken som sådan, som skall vara det avgörande för betyget, fastmer förmågan att gestalta en gudstjänst.

Erfarenheterna från de gångna examenskampanjerna ha till en viss grad bestyrkt, att denna synpunkt ännu icke trängit in i det allmänna medvetandet. Och så kommer sig, att flera examinander nedlagt mycken flit på sitt »examensstycke» och visat en teknik, som var rent förbluffande, när man sedan jämförde vederbörandes mindre förtrogenhet med de rena gudstjänstuppgifterna. För att börja med preludierna: alltför ofta presenteras dessa lyriska sötsaker som benämnas preludier och som ha gemensamt med koralen endast tonarten. Varför inte av svenskar ta fram Morén, Widéen och Rudin, som anknyta till vanligare koralmotiv på ett förebildligt sätt? Hur sådant skulle fördjupa förståelsen för preludiets funktion och gestaltning! Särskilt den senare synpunkten är värd uppmärksamhet, då för högre betygsgrader gärna ett eget preludium borde förekomma. Och så till koralspelet. Där måste främst den fasta men ändå elastiska rytmen bli en vana, särskilt i trippeltakt. Frasering efter texten är också en betydelsefull omständighet; utropstecken eller större skiljetecken motsvaras av en liten cesur i orgelfrasen, till längd lämpad efter kyrkans akustik. Samma meloditon upprepad avskiljes, vilket underlättar stavelseplaceringen.

Mässan kräver ungefär samma synpunkter tillämpade men här tillkommer, att nummer sådana som Agnus Dei dominicale (Missale, Ser. II)

med dess ursprungligen fria gregorianska rytm förutsätta ett mjukt handhavande av den mensurerade rytmens föreskrifter. Fråga är väl också, om icke någon liten kännedom om just denna sångstil borde vara obligatorisk för dem som hädanefter ställa sig i kyrkans tjänst. Ett annat moment, som även framstående examinander ej alltid nöjaktigt behärskat är beledsagningen av liturgisk sång. Smidig påpasslighet och diskretion ha inte alltid förefunnits i önskvärd grad.

Harmonistudiet ha de nya fordringarna ävenledes inriktat ganska tydligt på kyrkomusikaliska uppgifter. Det borde därför icke vara alltför bornerat uppställa släktskapsprincipen som norm för modulationer inom gudstjänstens ram, gärna tillämpad i ren treklangstil. Detta åtminstone i fall, där en kort modulation kan företagas. Och även i andra fall borde vi ha kommit ifrån »höjda fjärde» och »sänkta sjätte» som universalmedel. För att nu förtiga de fall, där vederbörande examinand bär med sig en mager rustning av ett enda patent (lärarens), varmed alla modulationer utan undantag avfärdas.

Koralharmoniseringens enkla stränghet hos Hæffner har tydligtvis inte det allra bästa anseende över allt. Men den borde vederfaras full rättvisa och tillämpas i större utsträckning än som sker. Hur vore, om Fryklöfs förträffliga handledning i koralharmonisering komme mer allmänt i bruk? Den var en för sin tid så framsynt bok, att utvecklingen först nu kan göra full rättvisa åt alla dess förtjänster och sakliga rikedom.

Någon annan handbok än Bergenssons Harmonilära ha vi ännu inte. Det förefaller, av föreliggande skriftliga uppgifter att döma, som om man lade för mycken vikt vid exempelskrivandet — särskilt vid Bergenssons massor av exempel på skäligen mekaniska förbindelser av septimackord — i stället för att på mycket tidigt stadium vänja vederbörande vid att praktiskt tillämpa harmoniläran och därvid i första hand överskåda stämföringen.

Sången är ett ömtåligt kapitel. Alltför ofta lägger man an på att prätta fram något som är så starkt som möjligt. Tonens styrka får ersätta dess kvalitet. Och än mer — det förefaller ofta som om tonen vore förmer än ordet, ty detta kommer gärna i skuggan, tack vare omfärgade vokaler och suddiga konsonanter. En viss benägenhet förspörjer man i vissa fall att välja kompositioner som överstiga elevens krafter och utbildning, blott emedan ifrågavarande komposition står upptagen för ett visst betyg. Man torde kunna utgå ifrån, att betygfördringarnas uppgifter i ty hänseende är att uppfatta mera som norm för svårighetsgraden, än som en absolut fordran, att just någon av dessa kompositioner skall utföras.

Samma iakttagelser har kunnat göras ifråga om pianospelet. Ej allt för sällan ha elever framträtt med uppgifter, som man tydligen mer lagt sig vinn om att låta dem bemästra med fingrarna än med det musikaliska ingeniet. Och en erfarenhet gemensam för sång och pianospel är också, att notläsning à vista är en färdighet som endast få tyckas — med hänsyn till kvalifikationer i övrigt — övade uti. Och dock är detta ju en ganska viktig färdighet för en musiker av facket, även om han verkar i periferien.

För den fortsatta examensverksamheten vore ett par önskemål icke omöjliga att realisera. Först alltså, att examina annonseras i skilda tidsskrifter — bl. a. lärartidningar — redan på nyåret, för att ge vederbörande examinander god tid för deras beslut. Detta förutsätter, att examinаторer och censorer redan under hösten vore informerade om kommande sommars examensdagar. Vidare vore önskvärt för att vinna enhetlighet landet över, att uppgifter i harmoni, som förekomma på samma dag på skilda ställen, utdelades av K. Musikaliska Akademien, exempelvis genom domkapitelombuden på respektive platser. Själva examensperioden, som nu börjar redan i mitten av juli, kunde också lämpligen flyttas längre fram, till augusti månads förra hälft. Det skulle komma en avsevärd del av de examinander till godo, som redan inneha folkskollärartjänster och som genom arbete huvudsakligen under sommaren förbereda sig till examen. Så sent som skolorna nu sluta på försommaren, få dessa ofta ej mer än tre veckors effektiv arbetstid före examensperiodens början. Ett önskemål, som ännu kanske icke hunnit bli så aktuellt, är möjligheten att komplettera betyg. Varför skall denna examen icke tillerkännas den möjligheten? Våra högre läroanstalters examina kunna ju nästan undantagslöst kompletteras. Och det lär väl ej råda mer än en mening om, att just tack vare denna möjlighet mången sporras att fortsätta sina studier utöver ett en gång vunnet examensresultat.

Till sist kan måhända en reflexion rörande examensbetyget vara berättigad. Den gäller en egendomlighet — för att nu stanna vid ett mjukt ord. I den nya stadgan spelar examensförrättaren denna roll: han prövar examinander, som han förut ej känner till, förrättar examen, föreslår betyg — och sedan möhren har gjort sin tjänst, får han gå. Utan att med sin röst äga något inflytande på betyget, vilket sättes av censorerna, även utan rätt att med sin namnunderskrift på betyget styrka, att betygen satts i överensstämmelse med hans uppfattning. Det är förvånande att ingen protest höjts mot det misstroende votum, som ligger dolt häri. Det förefaller, som om stadgans upphovsmän velat utkräva »påföljd», intill tredje och fjärde led för de missgärningar tidigare generationer gjort sig skyldiga till. En flyktig jämförelse med examensförhållanden på högre plan framhäver det fullkomligt avvita i denna anordning.

Birger Anrep-Nordin.

Doktor Anrep-Nordins uppsats berör frågor av största vikt och betydelse. Det torde vara av värde, att de spörsmål han här berör bli penetrerade och belysta från olika sidor. För att få en diskussion till stånd har Red. begärt uttalanden i denna fråga från examinаторer, från Musikakademiens censorer och från Domkapitelsombud. För dagen införs uttalanden av domkyrkoorganist H. Weman, Uppsala och musikdirektör C. Rogberg, Falun.

I.

Är i många stycken fullkomligt ense med Doktor Anrep-Nordin i de framförda synpunkterna. Vad först beträffar detaljerna är det givet att vad orgelspelningen angår, gudstjänstspelet är det viktigaste ämnet. Jag

tager för givet, att censorerna, som ju äro betygsbestämmande, låta examinandens förmåga och färdighet på detta område vara utslagsgivande. Beträffande preludiering torde det väl vara så, att varje lärare rättar sig efter elevens förmåga. I de fall då examinanden något så när behärskar denna svåra konst, får han väl också i examen visa prov härpå, vartill givetvis hänsyn bör tagas vid betygssättning.

Vill även understryka vikten av att harmoniskrivningen går hand i hand med den tillämpningen. Mycket ofta blir harmonilära endast ett studium på papperet. Som absolut minimum beträffande dess praktiska tillämpning måste krävas fullständigt behärskande av modulationsläran, och just som Doktor Nordin framhåller enligt släktskapsprincipen.

Ifråga om koralharmoniseringen är jag ävenledes ense med Doktor Nordin. En av Fryklöf uppmjukad Hæffner är väl det som närmast bör eftersträvas.

Det praktiska förslaget om fastställande redan på nyåret av examensdagar är värt beaktande. Detta förutsätter även att Kungl. Musikaliska Akademien samtidigt utser censorer och examinators. Enligt nuvarande författning gäller ett censors- eller examinatorsförordnande endast under själva examinationen. Om examiner förordnades för ett år i sänder skulle ev. examinander redan på ett tidigt stadium kunna göra en ev. förprovning och därigenom erhålla närmare riktlinjer för ett fortsatt arbete. En egendomlighet kan förtjäna påpekning i detta sammanhang. I Sv. författningssamling 1930 n:r 80 § 3 finnes en förordning om behörighet för organistbefattning under s. k. särskilda omständigheter. Där talas om intyg av den som äger förrätta lägre organistexamen. Då denna »rättighet» är begränsad till examensdagarna förefaller bestämmelsen något egendomlig.

En annan gåtfull bestämmelse finnes att läsa i Sv. författningssamling 1930 n:r 79 § 14 handlande om examen å annan tid i särskilt fall. Mycket ofta inkomma förfrågningar angående just examen å annan tid, mestadels av i tjänst varande folkskollärare som vilja söka nya platser med organisttjänst. Trots den omnämnda bestämmelsen förefinnes emellertid ingen sådan möjlighet till examen å annan tid efter vad som meddelats från Akademien.

Enligt min mening borde tagas i övervägande införandet av två examensperioder, dels med tanke på dem som äro nästan färdiga men ej fullt färdiga för en examen till sommaren och för vilka ett års väntetid blir alltför lång, dels med tanke på de många folkskollärare vilkas tjänster mestadels sökas före 1 juli.

Om emellertid i fortsättningen endast examen kommer att förrättas en gång, under sommaren, vore en framflyttning av examensperioden synnerligen olämplig. Man måste i första hand tänka på de av Akademien anordnade sommarkurserna. Dessa rekryteras från seminarierna. Det torde överensstämma med både elevernas och lärarnas ivrigaste önsningar att få dessa kurser i omedelbar anslutning till vårterminen för att efter kursens avslutning erhålla någon tids ledighet före nästa hösttermins början.

Många äro förfrågningarna angående komplettering av betygen. Den-
na viktiga fråga borde snarast ordnas.

Flera önskemål kunde givetvis framföras, för att nämna några: mini-
mikurs i liturgik, kännedom av Vesperale för sv. kyrkan, någon färdig-
het i kördirigering. Med det nuvarande stora och livaktiga intresset för
körsången, borde »kantorn» åtminstone i sistnämnda hänseende vara
någorlunda rustad för de krav som komma att ställas på honom. Fär-
dighet i kördirigering kunde kanske också lämpligen ersätta kravet på
sång för dem som ej äro röstbegåvade och således enligt nya stadgan
utestängda från examen.

Den behandling som kommit examinatorerna till del i den nya stad-
gan är ett särskilt kapitel. Men viktigast är likväl att söka göra det bästa
möjliga av den föreliggande situationen. Hur vore det med en konferens
mellan censorer och examinatorer?

Henry Weman.

II.

Undertecknad, med anledning av doktor Anrep-Nordins artikel om-
bedd att uttala sig om den lägre organistexamen, vill, med instämmande
i de av doktor Anrep-Nordin uttalade önskemålen beträffande den fort-
satta examensverksamheten, framhålla ännu ett önskemål, enligt min
mening nödvändigt att realisera, för så vitt den lägre organistexamen skall
vinna terräng ej endast i egenskap av en nödvändig formalitet för erhål-
lande av en för examinandens ekonomi nödvändig bisyssla, utan, och fram-
för allt, om den skall kunna fylla behovet av en examen, grundad på en
tidsenlig och på det väsentliga av en kyrkomusikers verksamhet inriktad
utbildning. Att på grundval av den relativt obetydliga musikaliska under-
byggnad som aspiranterna till denna examen i allmänhet besitta föra
desamma utan alltför långa och dyrbara studier (nödvändigt med tanke
på de låga organistlönerna i vårt land) fram till en för deras verksamhet
värdefull examen är ett svårt problem, värt att diskutera. I denna diskus-
sion borde väl främst de, som handhava examineringen, delta och önsk-
värt vore därför, att Akademien infordrade examinatorers och censorers
mening och önskemål beträffande hithörande saker. På grundval av dessa
yttranden och helst i samråd med ovannämnda personer borde därefter
Akademien utarbета nödiga komplement till den alltför schematiska och
delvis oklara kursplan, som nu förefinnes. Ett sådant förfarande skulle
givetvis även vara till fördel för bibehållandet av likformigheten av exa-
mensfordringarna på olika examensorter.

Oviss om huruvida denna tidskrift är lämplig plats att diskutera och
kritisera den lägre organistexamen, inskränker sig undertecknad till ovan
anförda önskemål i förvissning, att ett ingripande i antydd riktning skulle
kunna tillföra denna examen, såväl examinander som dem, som handhava
examinerandet, livgivande impulser. Om intet göres, är det måhända fara
för, att den lägre organistexamen verkligen blir en icke blott låg utan
även mindervärdig examen. Och det var ju inte meningen.

Carl Rogberg.